

**BA - B.Ed.**  
**Question Papers**  
**Semester -1<sup>st</sup>**  
**December, 2023**

**PC-21151/N**

**L-1/2113**

**PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE IN  
EDUCATION-1101T**

**(Semester-I)**

**(Common with B.A. B.Ed. & B.Sc. B.Ed.)**

**Time : 3 Hours]**

**[Maximum Marks : 70**

**Note :** Attempt two questions each from Sections A & B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

**SECTION—A**

- I. 'Scope of education is as vast as life itself.' Discuss.
- II. Elaborate the relationship of education and philosophy.
- III. Discuss the concept and nature of philosophy.
- IV. Compare the features of Idealism and Naturalism as regards to Aims, Curriculum and methods of Teaching.

21151/N/910/HHH/647

**[P. T. O.**

**SECTION—B**

- V. Write a detailed note on the educational philosophy of Swami Vivekanand.
- VI. Elaborate the aims of education as advocated by National Policy on Education 1986.
- VII. What is the significance of values in contemporary society? Discuss.
- VIII. Discuss J. Krisnamurthi's contribution to educational philosophy.

**SECTION—C**

**(Compulsory Question)**

- IX. Write short notes on the following :
  1. Epistemology.
  2. Concept of Realism.
  3. Features of pragmatism.
  4. Gandhi's concept of education.
  5. Types of Values.
  6. Tagore's concept of Internationalism.

7. Determinants of Education.
8. Informal and Non-Formal education.
9. Limitations of Idealism.
10. Nature of education.
11. Axiology.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ, ਇਸ ਵਿਚ 11 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2-2 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. 'ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਆਪ।' ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- III. ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- IV. ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- V. ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਫਿਲਾਸਫੀ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸਤਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

21151/N/910/HHH/647

4

- VI. ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ 1986 ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- VII. ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- VIII. ਵਿਦਿਅਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਜੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਥੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
  1. ਗਿਆਨ ਮੀਮਾਂਸਾ।
  2. ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
  3. ਪ੍ਰਯੋਗਵਾਦ (Pragmatism) ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
  4. ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
  5. ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।
  6. ਟੈਗੋਰ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
  7. ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਨਿਰਨਾਇਕ।

21151/N/910/HHH/647

5

[P. T. O.]



8. ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਅਣ-ਰਸਮੀ ਸਿਖਿਆ।

9. ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ।

10. ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਸਰੂਪ।

11. ਮੁੱਲ ਮੀਮਾਂਸਾ।

2-104

(ਨਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ)

ਮਿਲੀ ਤਨ ਪੁੱਸੇ ਦੇ ਨਵੀਂ ਠੰਡ

ਸਾਮਾਜਿਕ ਨਾਮਕਾਮੀ

ਸਾਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਉ (member) ਸਾਮਾਜਿਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਉ (member) ਸਾਮਾਜਿਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਉ (member) ਸਾਮਾਜਿਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਉ (member) ਸਾਮਾਜਿਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਉ (member) ਸਾਮਾਜਿਕ

**PC-21152/N**

**L-1/2113**

**PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVES IN  
EDUCATION-1102T**

**(Semester-I)**

**(Common with B.A. B.Ed. & B.Sc. B.Ed.)**

**Time : 3 Hours]**

**[Maximum Marks : 70**

**Note :** Attempt two questions each from Sections A & B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

**SECTION—A**

- I. Discuss the nature of Educational Psychology. Why do we say that the scope of Educational Psychology is unlimited?  
(4+8)
- II. Define heredity and environment. Discuss the role of heredity and environment in the growth and development of children.  
(4+8)
- III. Define adolescence. Explain the characteristics of cognitive development among adolescents. What steps should be taken by the teachers to maximize their cognitive development?  
(2+4+6)

21152/N/910/HHH/646

85 [P. T. O.

- IV. Why is adolescence stage flooded with problems? Highlight the role of community and mass media in the proper development of adolescents. (4+8)

**SECTION—B**

- V. What do you understand by inter and intra individual differences? Why are these caused in children? (4+8)
- VI. Discuss the Factorial theories of Intelligence, pointing out the advantages and weaknesses of each. (12)
- VII. Discuss in detail the classical conditioning theory of learning. Highlight its contribution in the field of Educational Psychology. (9+3)
- VIII. Who is a delinquent child? What are the causes of delinquency? Discuss suitable interventions for delinquent children. (2+4+6)

**SECTION—C**

**(Compulsory Question)**

- IX. Write short notes on the following :
1. Importance of Educational Psychology in Practice of education.
  2. Difference between growth and development.
  3. Role of family in dealing with adolescents.
  4. Influence of different cultures on adolescents.

5. Types of intelligence in Gardner's theory.
6. Factors affecting learning related to learning process.
7. Primary laws of Learning.
8. Types of motivation.
9. Classification of children with special needs.
10. Problems of gifted children.
11. Characteristics of creative children. (11×2=22)



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ, ਇਸ ਵਿਚ 11 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2-2 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

- I. ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਅਸੀਮਿਤ ਹੈ? (4+8)
- II. ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। (4+8)
- III. ਗਭਰੇਟ ਉਮਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਗਭਰੇਟਾਂ ਵਿਚ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਧਿਕਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ? (2+4+6)
- IV. ਗਭਰੇਟ ਅਵੱਸਥਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਗਭਰੇਟਾਂ ਦੇ ਉਚਿਤ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। (4+8)

## ਭਾਗ—B

- V. ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਖਰੋਂਵਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? (4+8)
- VI. ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਫੈਕਟੋਰੀਅਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। (12)
- VII. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। (9+3)
- VIII. ਕਸੂਰਵਾਰ ਬੱਚਾ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਸੂਰ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ? ਕਸੂਰਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਦਖਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। (2+4+6)

### ਭਾਗ—C

#### (ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
  1. ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
  2. ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰ।
  3. ਗਭਰੇਟਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।
  4. ਗਭਰੇਟਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ।



5. ਗਾਰਡਨਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।
6. ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤ।
7. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਨਿਯਮ।
8. ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।
9. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ।
10. ਗੁਣਵਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ।
11. ਸਿਰਜਣਸ਼ੀਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ। (11×2=22)

# PC-21153/NH

A-2113

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ

(Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

## ਭਾਗ-ੳ

I. ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਤੱਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

ਜਾਂ

ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ। (12)

II. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਰਾਮ ਲੀਲ੍ਹਾ।

(ਅ) ਭਾਬੀ ਮੈਨਾ।

(ੲ) ਦਸੋਧਾ ਸਿੰਘ।

(12)

## ਭਾਗ-ਅ

III. ਅਖਬਾਰੀ ਲੇਖ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਤੱਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

21153/NH/1110/HHH/1206

੯ [P. T. O.]

ਜਾਂ

ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਖਬਰ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। (12)

IV. ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ।

(ਅ) ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ।

(ੲ) ਅਜੋਕੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ। (12)

**ਭਾਗ-ੲ**

V. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

1. ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

2. ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

3. ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦਾ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੈ?

4. ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

5. 'ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ' ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?

6. 'ਇਕ ਹਉਕਾ' ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ?

7. 'ਕਰਾਮਾਤ' ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਸਨ?

8. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

9. ਮਿਡਲ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

10. ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

11. ਅਖਬਾਰੀ ਲੇਖ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(11×2=22)

Roll No. ....

503

Total Pages : 8

✓

**21154/NH**

A/2113

**ENGLISH**

**(COMMUNICATION SKILLS)**

Semester-I

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

**Note :** All questions are compulsory.

**SECTION—A**

1. Draw a pen portrait of Uncle Podger.

**Or**

Narrate in your own words the summary of the  
story 'The Kabuliwallah'. 12

21154/NH/701/W/R.P./300

[P. T. O.]



2. Write down the character sketch of **Dr. Raman**.

**Or**

Write down the summary of the story '**Dusk**' by  
H.H. Munroe. 12

**SECTION—B**

3. Attempt any **three** questions in about 50-60 words each :

(a) How does Mini overcome her fear of the Kabuliwallah and become friendly with him.

(b) Who is the hero? How did he die?

(The Death of a hero)

(c) What does the title '**The Eyes Are Not Here**' signify?

(d) Who was Rehman?

21154/NH/701/W/R.P./300 2

**Or**

4. Attempt any **three** questions in about 50-60 words each : 12

(a) Write in detail the ending of the story?

(The doll's House)

(b) Who was Dr. Raman?

(c) Who were the Kelveys? (The doll's House)

(d) Write a short note on the friendship between Dr. Raman and Gopal.

5. Translate the following paragraph into Hindi or Punjabi :

If you do not work, nobody will like you, Your parents will be displeased with you. You will never be happy. You will not be able either to earn money or to lead a comfortable life. Nobody will like to help you. Everyone will say, "Why should I help

21154/NH/701/W/R.P./300 3

[P. T. O.]

him ? He does not help himself. He is fond of playing and does not want to work. So he does not deserve help. He should suffer for his fault." You will repent in the long run, but that will be of no use.

**(For Foreign students who do not know  
Hindi / Punjabi)**

Paraphrase the following passage :

Where the mind is without fear and the head is held high

Where knowledge is free

Where the world has not been broken up into fragments

By narrow domestic walls

Where words come out from the depth of truth

Where tireless striving stretches its arms towards perfection

21154/NH/701/W/R.P./300 4

Where the clear stream of reason has not lost its way.

**Or**

6. Write the meaning of the sentences and also form the sentences (any **six**) Compelled, Dreamed, Service, Beckoned, Prattle, Bewildered, Timid, Stimulate 12

**SECTION—C**

5. (a) Do as directed. Attempt any **five** out of the following questions : 5×2=10
- (i) You can turn off radio ..... (I/Listen) to it. (Put the Correct form of verb-Positive or Negative)
- (ii) Jane was wearing beautiful necklace. (Correct the sentence)
- (iii) Tom has ..... Out. He'll be back in about an hour. (Put in 'been or gone')

21154/NH/701/W/R.P./300 5

[P. T. O.]

(iv) It is difficult to find a job / work at the moment.

(Choose the correct option)

(v) She can't pay her bills. (any money)

(Write Negative sentence with 'Have'  
in the Present or Past form)

(vi) I have problem. Can you help me?

(put in a, an or the)

(vii) All books / All the books on the top shelf belong to me. (Choose the correct option)

(viii) A race for horses is.

(Put the Noun + Noun form)

(b) Attempt any six objective type questions out of the following given :  $6 \times 2 = 12$

Choose the correct option :

(i) The population of the World ..... increasing very fast.

(a) is (b) was (c) had.

(ii) Bees ..... honey.

(a) don't eat

(b) hadn't eaten

(c) doesn't eat.

(iii) The Moon ..... round the earth.

(a) is going

(b) goes.

(iv) I use ..... toothpaste to brush my teeth.

(a) the

(b) a

(c) an.

(v) Are you going to the bank. No, I have already ..... to the bank.

(a) been

(b) gone.

(vi) I don't have much time. I ..... go soon.

(a) has to

(b) have to

(c) had to

(vii) Be careful. You will hurt yourself ..... you fall.

(a) if

(b) when.



(viii) You need ..... to teach young children.

(a) the patience                      (b) Patience.

(ix) Dave installs and repairs water pipes. He  
is a :

(a) Waiter                                      (b) Plumber

(c) Journalist.



Roll No. ....

Total Pages : 7

**21164/NH**

A/2113

**HISTORY OF INDIA**

**UPTO 1000 A.D.**

Paper-I

Semester-I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

**Note :** The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

**21164/NH/396/W/710**

[P. T. O.]

**SECTION—A**

1. What do you know about the Geographical features of India ? 12
2. Discuss the Religious and Social life of Harappan Civilization. 12
3. Describe the various theories related to the original Home of the Aryans. 12
4. Give an account of the Social and Religious life of the Later Vedic people. 12

**SECTION—B**

5. Describe the teachings of Jainism. 12
6. What were the causes of the decline of Mauryan empire ? 12

21164/NH/396/W/710 2

7. Discuss the achievements of Samudragupta. 12
8. What do you know about the Administration of Rajputs ? 12

**SECTION—C**

9. Write short notes on the following : 11×2=22
  - (i) Himalaya.
  - (ii) The Epics.
  - (iii) Puranas.
  - (iv) Mohenjo Daro.
  - (v) Central Asia theory.
  - (vi) Sabha and Samiti.

21164/NH/396/W/710 3

[P. T. O.]

- (vii) Parsav Nath.  
(viii) Siddha Sila.  
(ix) Taxila University.  
(x) Kautilya.  
(xi) Patliputra.

21164/NH/396/W/710

4

## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 11 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

1. ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? 12
2. ਹੜੱਪਾ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
3. ਆਰੀਆ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12
4. ਅਖੀਰਲੇ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਉ। 12

21164/NH/396/W/710

5

[P. T. O.]

ਭਾਗ—B

5. ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12
6. ਮੌਰੀਆ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਨ ਸਨ? 12
7. ਸਮੁੰਦਰਗੁਪਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
8. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? 12

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:  $11 \times 2 = 22$
- (i) ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ।
- (ii) ਮਹਾਂਕਾਵਿ।
- (iii) ਪੁਰਾਣ।
- (iv) ਮੋਹਨਜੋ ਦਾੜੋ।

21164/NH/396/W/710 6

- (v) ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।
- (vi) ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਮਿਤੀ।
- (vii) ਪਾਰਸ਼ਵ ਨਾਥ।
- (viii) ਸਿੱਧ ਸਿਲਾ।
- (ix) ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।
- (x) ਕੋਟਲਿਆ।
- (xi) ਪਾਟਲੀਪੁੱਤਰ।

21164/NH/396/W/710 7



Roll No. ....

Total Pages : 5

**21168/NH**

**A/2113**

**CALCULUS**

**Paper-MTHB 1101T**

**Semester-I**

**Time Allowed : 3 Hours]**

**[Maximum Marks :35**

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 1 mark each.

**21168/NH/904/W/510**

**[P. T. O.**

### SECTION—A

1. (a) State Archimedian property of Real Numbers and use it to prove that the set of Natural Numbers  $\mathbb{N}$  is not bounded above. 3

(b) Evaluate  $\lim_{x \rightarrow 0} \left( \frac{\sin x}{x} \right)^{\frac{1}{x^2}}$ . 3

2. Give an example of a field which does not possess the order completeness property of real numbers. 6

3. (a) If  $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = 1$ , then  $f(x)$  is bounded in a deleted neighbourhood of  $a$ . 3

- (b) What condition should be satisfied by parameters  $a$  and  $b$  so that the function :

$$f(x) = \begin{cases} x-1 & x \leq 1 \\ ax^2 - 2bx, & x > 1 \end{cases}$$

is continuous at  $x = 1$ ? Are  $a$  and  $b$  unique?

21168/NH/904/W/510 2

4. (a) If a function  $f$  is continuous at a point  $a$  and  $f(a) \neq 0$ , then prove that there exists some neighbourhood of  $a$  where  $f(x)$  has the same sign as that of  $f(a)$ . 3

- (b) Show that the equation  $x^{41} + x + 1 = 0$  has a real root. 3

### SECTION—B

5. State and prove Lagrange's Mean Value Theorem. 6

6. (a) Use Cauchy's Mean Value Theorem to evaluate

$$\lim_{x \rightarrow 1} \frac{\cos \frac{\pi x}{2}}{\log \frac{1}{x}}. 3$$

- (b) Use Taylor's Theorem to express  $f(x) = 2x^3 + 7x^2 + x - 6$  in the powers of  $x - 2$ . 3

21168/NH/904/W/510 3

[P. T. O.]

7. If  $y = \sin(m \sin^{-1} x)$ , then show that : 6

$$(1-x^2) \frac{d^{n+2}y}{dx^{n+2}} = (2n+1)x \frac{d^{n+1}y}{dx^{n+1}} + (n^2 - m^2) \frac{d^n y}{dx^n}.$$

Also find  $y_n(0)$ .

8. (a) Prove that  $\cosh^{-1} x = \log(x + \sqrt{x^2 - 1})$ . 3

(b) Find  $\frac{d}{dx} \left[ e^{\tanh^{-1}\left(\frac{2x}{1+x^2}\right)} \right]$ . 3

### SECTION—C

9. Write short notes on the following : 11×1=11

(i) State Maximum and Minimum value theorem.

(ii) Discuss the Discontinuity of First Kind and Removable Discontinuity.

(iii) Evaluate  $\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^5}{e^x}$ .

21168/NH/904/W/510 4

(iv) State Leibnitz's Theorem.

(v) If  $y = (\tan^{-1} x)^2$ , then prove that  $(x^2 + 1)^2 y_2 + 2x(x^2 + 1)y_1 = 2$ .

(vi) State Maclaurin's Theorem with Lagrange's form of remainder.

(vii) Define Greatest Lower Bound of a bounded set.

(viii) State Rolle's Theorem.

(ix)  $\operatorname{sech}^2 x + \tanh^2 x = 1$ .

(x) Find nth derivative of  $\frac{1}{(x+2)(x+3)}$ .

(xi) State L'Hospital Rule for Indeterminate Form  $\frac{0}{0}$ .

21168/NH/904/W/510 5

Roll No. ....

Total Pages : 7

**21165/NH**

**A/2113**

**MICRO ECONOMICS**

**Semester-I**

**Time Allowed : 3 Hours]**

**[Maximum Marks : 70**

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

**21165/NH/397/W/610**

**[P. T. O.**



### SECTION—A

1. What is indifference Curve ? Explain the characteristics of indifference Curve. 12
2. Explain the methods to measure Elasticity of Demand. 12
3. What are the concepts of Cost curves ? Explain the shape of Cost curve under short run and long run periods. 12
4. Describe AR and MR under perfect competition. 12

### SECTION—B

5. How the Price is determined under imperfect Competition ? 12

6. Explain Marginal productivity theory of distribution. 12
7. Explain Price and Output determination under Monopoly in long run. 12
8. Explain Ricardian theory of Rent. 12

### SECTION—C

9. Write short notes on the following : 11×2=22
  - (i) Robbins definition of Economics.
  - (ii) Consumer surplus.
  - (iii) Marginal utility.
  - (iv) Law of variable proportions.
  - (v) Loanable Fund theory.
  - (vi) Rent.

21165/NH/397/W/610 3

[P. T. O.]

- (vii) Features of Perfect Competition.
- (viii) Imperfect Competition.
- (ix) Indifference Curve.
- (x) Discriminating Monopoly.
- (xi) Law of returns to scale.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 11 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਉਦਾਸੀਨ ਵਕਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਉਦਾਸੀਨ ਵਕਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
2. ਮੰਗ ਦੀ ਲਚਕ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
3. ਲਾਗਤ ਵਕਰਾਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ? ਲਘੂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਲਾਗਤ ਵਕਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
4. ਪੂਰਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ AR ਅਤੇ MR ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—B

5. ਅਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? 12
6. ਵੰਡ ਦੇ ਸੀਮਾਂਤ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
7. ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
8. ਰਿਕਾਰਡੋ ਦੇ ਲਗਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 11×2=22
- (i) ਰੋਬਿਨ ਦੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ।
- (ii) ਉਪਭੋਗੀ ਵਾਫ਼ਰ।
- (iii) ਸੀਮਾਂਤ ਤੁਸ਼ਟੀਗੁਣ।

21165/NH/397/W/610 6

- (iv) ਪਰਿਵਰਤੀ ਅਨੁਪਾਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ।
- (v) ਕਰਮਾਯੋਗ ਫੰਡ ਸਿਧਾਂਤ (Loanable Fund theory).
- (vi) ਲਗਾਨ।
- (vii) ਪੂਰਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
- (viii) ਅਪੂਰਣ ਮੁਕਾਬਲਾ।
- (ix) ਉਦਾਸੀਨ ਵਕਰ।
- (x) ਵਿਭੇਦਕਾਰੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ।
- (xi) ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਦਾ ਨਿਯਮ।

21165/NH/397/W/610 7



# PC-21166/NH

A-2113

POLITICAL SCIENCE

(Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

**Note :** Attempt two questions each from Sections A & B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

## SECTION—A

- I. What is Political Science? Discuss its scope.
- II. What is State? Discuss its elements.
- III. What are the main assumptions of Evolutionary theory of origin of State? Discuss.
- IV. How Society is different from State? Discuss.

## SECTION—B

- V. Analyse the liberal perspective of the functions of the State.
- VI. Explain the functions of the State according to the socialistic perspective.

21166/NH/810/HHH/462

369 [P. T. O.



VII. Define Sovereignty and its types.

VIII. Analyse the Pluralistic theory of Sovereignty.

**SECTION—C**  
**(Compulsory Question)**

IX. Write brief answers of the following :

1. Meaning of Political Science.
2. Relationship of Political Science with Economics.
3. What is society?
4. Name of the three thinkers of liberal theory.
5. Meaning of sovereignty.
6. What is three socialist perspectives?
7. Three attributes of sovereignty.
8. What is the nature of Political Science?
9. Elements of State.
10. Three features of Pluralistic theory of sovereignty.
11. Name of three monistic thinkers.

**PUNJABI VERSION**

**ਨੋਟ :** ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 11 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2-2 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

**ਭਾਗ—A**

- I. ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਸਰੂਪ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਰਾਜ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਤੱਤਾਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- III. ਰਾਜ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- IV. ਸਮਾਜ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ ਹੈ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

**ਭਾਗ—B**

- V. ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।
- VI. ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- VII. ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਿਖੋ।
- VIII. ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦੇ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।

**ਭਾਗ—C**

**(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)**

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
1. ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ।

2. ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ।
  3. ਸਮਾਜ ਕੀ ਹੈ?
  4. ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਿੰਤਕ।
  5. ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦੱਸੋ।
  6. ਤਿੰਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੱਸੋ।
  7. ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
  8. ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ?
  9. ਰਾਜ ਦੇ ਤੱਤ।
  10. ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦੇ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।
  11. ਤਿੰਨ ਏਕਲਵਾਦ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
-

# PC-21171/NH

A-2113

## PHYSICAL EDUCATION (THEORY)

(Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 80

**Note :** Section A is compulsory, consisting of 10 short answer type questions carrying 2 marks each. Attempt one question each from Sections B, C, D & E carrying 15 marks each.


### SECTION—A

#### (Compulsory Question)

I. Write brief answers of the following :

1. Write the name of any two importance of Physical Education.
2. What do you mean by aim of Health Education?
3. Who is the Father of Modern Olympic Games?
4. Write about the opening ceremony of Asian Games.
5. What do you mean by Chronological Age?
6. Write about the meaning of Rest in Personal Hygiene.

21171/NH/410/HHH/548

 [P. T. O.]



7. Write the name of any two parts of Cell.
8. Write the name of any two types of bones of the body.
9. Write the name of start in Athletics.
10. Write the name of any two Officials in Handball.

#### SECTION—B

- II. Write about the importance of physical education in the modern society in detail.
- III. Write about the origination and ceremonies of Modern Olympic Games in detail.

#### SECTION—C

- IV. Write about the characteristics at different stages of development in detail.
- V. Write short notes on :
  - (a) Rest.
  - (b) Relaxation.

#### SECTION—D

- VI. Write the meaning and functions of Cell in detail.
- VII. Write the meaning of Muscle. Discuss the classification of muscles in detail.

21171/NH/410/HHH/548

2

#### SECTION—E

- VIII. Write the history, major tournaments and Arjuna Awardees in the Game Football.
- IX. What do you mean by Athletics? Discuss the general rules of track events in detail.

21171/NH/410/HHH/548

3

[P. T. O.]



PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2-2 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ B, C, D ਅਤੇ E ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- I. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
1. ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਮਹੱਤਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
  2. ਸਿਹਤ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
  3. ਆਧੁਨਿਕ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੌਣ ਹੈ?
  4. ਏਸ਼ੀਅਨ ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਘਾਟਨੀ ਰਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
  5. ਕਾਲਕ੍ਰਮਿਕ ਉਮਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
  6. ਨਿਜੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
  7. ਸੈਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
  8. ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

9. ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
10. ਹੈਂਡਬਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੋ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ—B

- II. ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- III. ਆਧੁਨਿਕ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ—C

- IV. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- V. ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
  - (a) ਅਰਾਮ।
  - (b) ਸੁਸਤਾਉਣਾ।

ਭਾਗ—D

- VI. ਸੈਲ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- VII. ਪੱਠਿਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖੋ। ਪੱਠਿਆਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

## ਭਾਗ—E

- VIII. ਖੇਡ ਫੁਟਬਾਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਅਰਜਨ ਐਵਾਰਡੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- IX. ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਟਰੈਕ ਈਵੈਂਟਾਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
-

# PC-21167/NH

A-2113

## PHYSICAL GEOGRAPHY-I : GEOMORPHOLOGY-I

(Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 45

**Note :** Attempt two questions each from Sections A & B carrying 7½ marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

### SECTION—A

- I. Explain the Laplace theory about the origin of Earth.
- II. Illustrate with the help of a diagram the earth's interior.
- III. Critically evaluate the Plate Tectonic theory.
- IV. Explain the various types of folds.

### SECTION—B

- V. Discuss the origin and classification of rocks.
- VI. Discuss in detail the causes of earthquakes and also show the distribution of major earthquake belts of the world.
- VII. Critically evaluate the cycle of erosion given by Davis.
- VIII. Describe with the help of diagrams the Coastal Landscape.

21167/NH/310/HHH/545

21 [P. T. O.



**SECTION—C**  
**(Compulsory Question)**

IX. Explain the following terms :

1. Strike-Slip Fault.
2. Zone of Preservation.
3. Chelation.
4. Demoiselles.
5. Moho Discontinuity.

**PUNJABI VERSION**

**ਨੋਟ :** ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7½ ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

**ਭਾਗ—A**

- I. ਧਰਤੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਲਾਪਲੇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- II. ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ।
- III. ਪਲੇਟ ਟੈਕਟੋਨਿਕ ਥਿਊਰੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
- IV. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਲਡਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

**ਭਾਗ—B**

- V. ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।
- VI. ਭੂਚਾਲ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਚਾਲ ਬੈਲਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੀ ਦਿਖਾਓ।
- VII. ਡੇਵਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਪਰਦਨ ਦੇ ਚੱਕਰ (Cycle of erosion) ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
- VIII. ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਤੱਟੀ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।



## ਭਾਗ—C

### (ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਸਟ੍ਰਾਈਕ-ਸਲਿਪ ਫਾਲਟ।
2. ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਜ਼ੋਨ (Zone of Preservation).
3. ਚੇਲੇਸ਼ਨ (Chelation).
4. ਭੂ-ਬੰਸ।
5. ਮੋਹੋ ਅਸਥਿਰਤਾ।

A/2113

ALGEBRA AND TRIGONOMETRY-MTHB1102T

(Semester-I)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 35

**Note :** Attempt *five* questions in all, selecting *two* questions from each of the Section A and B and compulsory question of Section C.

**SECTION-A**

- I. (a) If  $a = \text{cis } \alpha$ ,  $b = \text{cis } \beta$ ,  $c = \text{cis } \gamma$  and  $a + b + c = abc$ , then prove that
- $$1 + \cos (\alpha - \beta) + \cos (\beta - \gamma) + \cos (\gamma - \alpha) = 0.$$
- (b) If  $x + \frac{1}{x} = 2 \cos \theta$ , prove that  $x^n - \frac{1}{x^n} = \pm 2i \sin n\theta$ .
- II. Find all the values of  $(1 + \sqrt{-3})^{\frac{3}{4}}$  and show that their continued product is 8.
- III. (a) Expand  $\sin 7\theta$  in powers of  $\cos \theta$  and  $\sin \theta$ .
- (b) Express  $\text{Log} (\text{Log } i)$  in the form  $A + iB$ .

21169-NH/510/HHH/545

33 [P.T.O.]

IV. Sum upto infinity the series

$$\cos \alpha + \frac{\cos \alpha}{1!} \cos 2\alpha + \frac{\cos^2 \alpha}{2!} \cos 3\alpha + \frac{\cos^3 \alpha}{3!} \cos 4\alpha + \dots$$

(2×6=12)

### SECTION-B

V. (a) Express the matrix  $A = \begin{bmatrix} 1+i & 2i & 3 \\ 0 & 2-3i & 3-4i \\ 5 & -7i & 0 \end{bmatrix}$  as the sum of a Hermitian and a skew-Hermitian matrix.

(b) Find the row rank of  $A = \begin{bmatrix} 1 & -2 & -1 & 4 \\ 2 & -4 & 3 & 5 \\ -1 & 2 & 6 & 7 \end{bmatrix}$ .

VI. Solve the equations :

$$\begin{aligned} 4x + 2y + z + 3w &= 0 \\ 6x + 3y + 4z + 7w &= 0 \\ 2x + y + w &= 0. \end{aligned}$$

VII. Determine eigen values and the corresponding eigenvectors for the matrix

$$A = \begin{bmatrix} 3 & 1 & 1 \\ 2 & 4 & 2 \\ 1 & 1 & 3 \end{bmatrix}$$

VIII. State and prove Cayley-Hamilton Theorem. (2×6=12)

### SECTION-C

IX. (a) Define primitive  $n$ th root of unity. Give its example.

(b) Prove that  $\frac{\text{cis } \theta_1}{\text{cis } \theta_2} = \text{cis } (\theta_1 - \theta_2)$ .

(c) Prove that  $i^i$  is wholly real.

(d) Evaluate  $\text{cis } \frac{\pi}{10} \text{cis } \frac{3\pi}{10} \text{cis } \frac{3\pi}{5}$ .

(e) If  $\cos^{-1}(x + iy) = A + iB$ , then show that  $x^2 \sec^2 A - y^2 \text{cosec}^2 A = 1$ .

(f) A and B are Hermitian. Show that AB is Hermitian iff AB=BA.

(g) Define the row rank of the matrix.

(h) Check for the linear dependence of the following system of vectors :

$$u = (1, 2, -3), v = (1, -3, 2), w = (2, -1, 5).$$

(i) Prove that the characteristic roots of a Hermitian matrix are real.

(j) Show that at least one latent root of every singular matrix is zero.

(k) Prove that every super set of a linearly dependent set is linearly dependent.



Roll No. ....

Total Pages : 4

**21158/NH**

**A/2113**

**ENGLISH LITERATURE (ELECTIVE)  
AN INTRODUCTION TO THE STUDY OF  
PROSE LITERATURE**

**Semester-I**

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

**Note :** All questions are compulsory.

**SECTION—A**

1. Attempt any **two** of the following questions in  
about 200 words each :  $6 \times 2 = 12$

(a) Sum up the ideas contained in '**An Apology  
for Idlers**'.

(b) What are the main ideas expressed in the essay  
'**On Habits**' by A.G. Gardiner?

**21158/NH/704/W/610**

[P. T. O.]



- (c) Narrate in your own words the experience of Leacock's getting photographed.
- (d) Sum up the main thoughts of E.M. Forster in the essay. 'What I Believe' ?
2. Write a detailed essay on 'Literature and Society'.

Or

Write a detailed essay on 'Literature in Today's World'. 12

**SECTION—B**

3. Write brief notes on any **four** of the following terms : 4×3=12
- (a) Narrative Prose.
- (b) Allegory.
- (c) Parable.
- (d) Biography.

21158/NH/704/W/610 2

- (e) Prose.
- (f) Irony.
4. (a) Define consonants and Diphthongs in English. 6
- (b) Transcribe the following words using IPA.  
Pit, Thin, Rule, Zip, Ship, Late. 6×1=6

**SECTION—C**

5. Attempt all the questions : 11×2=22
- (a) Do as Directed :
- (i) Define the Vowels.
- (ii) Define back open unrounded vowel.
- (iii) Point out the difference in the following minimal pairs.  
Bid : Big, Hand : Land.
- (iv) Transcribe the following words :  
Split, Flamē.

21158/NH/704/W/610 3

[P. T. O.]

(b) Write brief notes on the following terms :

(v) Satire.

(vi) Fable.

(vii) Biography.

(viii) Utopia.

(c) Give answers to the following questions :

(ix) Why is the author unable to write with the fountain pen in the essay 'On Habits'?

(x) What had the photographer done with the author's mouth?

(xi) How can one overcome the fear of death, according to Russell?

# PC-21155/NH

A-2113

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ (ਚੌਣਵਾਂ)

(Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

## ਭਾਗ-ੳ

- I. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਲਿਖੋ :
- (ੳ) ਹਉ-ਰੁਖ।  
(ਅ) ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ।  
(ੲ) ਉਸਦਾ ਹਾਰ। (8)
- II. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਾਵਿ-ਟੋਟੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :  
ਛੱਡ ਦੇ ਚੂੜੇ ਵਾਲੀਏ ਕੁੜੀਏ!  
ਛੱਡ ਦੇ ਸੋਨੇ-ਲੱਦੀਏ ਪਰੀਏ!  
ਛੱਡ ਦੇ, ਛੱਡ ਦੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ,  
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਤੇਰੇ ਗਿਰਾਂ।
- ਜਾਂ  
ਦਸ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬਾਝ ਨਹੀਂ ਦਮ ਮਿਲਦਾ  
ਬਿਨਾਂ ਦਮ ਦੇ ਢੋਏ ਨਹੀਂ ਢੋਏ ਜਾਂਦੇ,

21155/NH/810/HHH/1207

੧੯ [P. T. O.



ਬਾਝ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਸਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,  
ਰੋਣੇ ਗਮਾਂ ਦੇ ਬਾਝ ਨਹੀਂ ਰੋਏ ਜਾਂਦੇ।

ਜਾਂ

ਇਹ ਦੌਲਤਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ

ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ

ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ

ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

ਬੂਠ ਕਦੇ ਬੇਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (4)

III. 'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਨਾਵਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਨਾਵਲ ਦੇ ਪਾਤਰ ਗੁਰਸੀਰ ਦੇ ਸ਼ਿਮਿੰਦਰ ਦੇ ਪਾਤਰ-  
ਚਿਤਰਨ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ। (12)

ਭਾਗ-ਅ

IV. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਰੁਬਾਈ।

(ਅ) ਗੀਤ।

(ੲ) ਹਾਇਕੂ। (12)

V. ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ :

(ੳ) ਨਾਵਲੈੱਟ।

(ਅ) ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ।

(ੲ) ਇਕਾਂਗੀ। (12)

ਭਾਗ-ੲ

VI. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

1. 'ਰਾਧਾ ਸੰਦੇਸ਼' ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?

2. 'ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ' ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ  
ਕੌਣ ਹੈ?

3. 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਜ਼ਰ' ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?

4. 'ਤਾਜ ਮੱਹਲ' ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹੁਸਨ 'ਛਲਾਵਾਂ' ਕਿਉਂ ਲਗਦਾ  
ਹੈ?

5. ਬਜਬਜ ਘਾਟ ਉਤੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ?

6. 'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਨਾਵਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ?

7. 'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਨਾਵਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ?

8. 'ਨਜ਼ਮ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

9. 'ਖੁੱਲੀ ਕਵਿਤਾ' ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

10. 'ਨਾਵਲ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

11. ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? (11×2=22)



A/2113

हिन्दी साहित्य : (विकल्प-I)

(Semester-I)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 70

नोट : निर्देशानुसार प्रश्न कीजिए।

खण्ड-क

I. आदिकालीन परिस्थितियों पर चर्चा करें।

अथवा

पृथ्वीराज रासो की प्रमाणिकता और अप्रमाणिकता पर विवेचन करें।

12

II. सर्वनाम किसे कहते हैं? सर्वनाम के सभी भेदों का परिचय बताइए।

अथवा

क्रिया किसे कहते हैं? क्रिया और क्रिया-विशेषण में अंतर बताएं।

12

### खण्ड-ख

III. निम्नलिखित पद्यांश/गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या करें :

(क) ये तन से परे-परे ही रहते, ये मन में नहीं अटते।

मन इनसे अलग जब हो जाता, ये काटे नहीं कटते,

ये आंखों के पाहुन बड़े छलिया, इन्हें देखे ना मन भरता।

(ख) जिस समाज में और जिस परंपरा में वह पला था, वहां स्त्री अनपढ़ और असमर्थ तथा विवश होती थीं। वहां स्त्री के अस्तित्व को स्वीकार नहीं किया जाता था और केशव की समझ में नहीं आ रहा था कि स्त्री का भी एक सामाजिक अस्तित्व है जो पुरुष की भाँति ही महत्त्वपूर्ण है। 12

अथवा

IV. निम्नलिखित पद्यांश/गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या करें :

(क) सबसे उधर मांगा-सबने दिया।

यों मैं जिया और जीता हूँ

क्योंकि यही सब तो है जीवन

गरमाई, मिठास, हरियाली, उजाला,

गन्धवाही मुक्त खुलापन,

लोच, उल्लास, लहरिल प्रवाह,

और बोध भव्य

निर्व्यास निस्सीम का

ये सब उधार पाए गए द्रव्य।

(ख) दुनिया में ज्यादातर आदमी ईमानदार हैं। बाबू केशव चंद्र परिस्थितियों में ही बेईमान बन जाया करते हैं। कौन किस वक्त बेईमानी कर जाए, इसका कोई ठिकाना नहीं। गरीबी और अभाव ये सारी बेईमानी की जड़ें हैं।

V. 'अज्ञेय' का जीवन तथा साहित्यिक परिचय बताते हुए इनके काव्य की विशेषताएं लिखें।

अथवा

'थके पांव' उपन्यास का नायक आप किसे मानते हैं? उसका चरित्र-चित्रण कीजिए। 12

### खण्ड-ग

VI. निम्नलिखित सभी लघु प्रश्न अनिवार्य हैं।

(क) 'संदेशारासक' का कथानक बताएं?

(ख) आदिकाल को 'आदिकाल' नाम किसने दिया और क्यों?

(ग) आदिकालीन सांस्कृतिक परिस्थितियों पर चर्चा करें।

(घ) नाथ साहित्य की क्या प्रवृत्तियाँ थीं?

(ङ) केदारनाथ सिंह की प्रमुख रचनाओं के नाम लिखें।

(च) जय शंकर प्रसाद के काव्य की किन्हीं दो प्रवृत्तियों का उल्लेख करें।

(छ) अज्ञेय जी का पूरा नाम बताएं।

- (ज) 'पोस्टर और आदमी' कविता में कवि ने पोस्टरों की किन-किन विशेषताओं का उल्लेख किया?
- (झ) 'थके पांव' उपन्यास में लेखक द्वारा किन-किन समस्याओं को उजागर किया गया है?
- (ञ) 'थके पांव' उपन्यास में केशव चंद्र चिंतित क्यों दिखाई पड़ते हैं?
- (ट) केशव ने कितने रुपयों की रिश्वत ली और क्यों?

(11×2=22)

---